

แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมตีคลีไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง
จังหวัดชัยภูมิ

The Conservation and Inheritance guidelines of Tee-Klee-Fire Culture in Kut Tum Sub-district, Muang District, Chaiyaphum Province

สุริยะ หาญพิชัย^{1*}

Received: March, 2018; Accepted: April, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมตีคลีไฟ และแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมตีคลีไฟของตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้การวิจัยเชิงมานุษยวิทยาและการศึกษาสำรวจชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อาวุโส ปรชาญชาวบ้าน ประชาชน และผู้นำชุมชนจำนวน 40 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล และการประชุมกลุ่มสนทนากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลจากการศึกษาพบว่าวัฒนธรรมตีคลีไฟของตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำและอาชีพเกษตรกรรม มีลักษณะการเล่นที่สนุกตื่นเต้นเร้าใจ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการตีคลีที่นิยมเล่นกันในภาคอีสาน ในปัจจุบันวิธีการเล่นตีคลีไฟ แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย มีกติกาในการเล่นคล้ายชกก็มีการประยุกต์ใช้สนามฟุตบอลเป็นแบบอย่าง ส่วนอุปกรณ์เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น คือ ลูกคลีไฟทำมาจากไม้หนุ่น และไม้ตีคลีไฟทำมาจากไม้ไผ่ แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมตีคลีไฟ เกิดจากการประสานความร่วมมือของประชาชนบ้าน วัด และโรงเรียน คือ 1) การอนุรักษ์วัฒนธรรม มีการเก็บรักษาวัฒนธรรมตีคลีไฟของตำบลกุดตุ้มไว้ที่ศาลาประชาคมของบ้านหนองเขื่อง 2) การสืบสานวัฒนธรรม โดยการจัดงานประเพณีตีคลีไฟของตำบลกุดตุ้ม ในช่วงออกพรรษาของทุกปี

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

* Corresponding Author E - mail Address: hanpichai@hotmail.com

3) การส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรม โดยโรงเรียนในตำบลกุดตุ้มได้จัดการเรียนรู้วัฒนธรรมตีคลีไฟให้ประชาชนชาวบ้านเข้าไปสอนประวัติความเป็นมาและวิธีการเล่นตีคลีไฟ 4) การรวมกลุ่มวัฒนธรรมตีคลีไฟเพื่อดำเนินกิจกรรมและการอนุรักษ์วัฒนธรรมตีคลีไฟให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ : วัฒนธรรมตีคลีไฟ; การอนุรักษ์; การสืบสาน

Abstract

This research aimed to study the history of Tee-Klee-Fire culture and to find conversation and inheritance guidelines for Tee-Klee-Fire culture in Kut Tum sub-district, Muang district, Chaiyaphum province. This research collected data by content analysis in anthropology filed work research and community survey. Forty informants were interviewed and fifteen informants were used focus groups discussion.

The study found that Tee-Klee-Fire culture of Nong Kuang village in Kut Tum sub-district, Muang district, Chaiyaphum province was related to River and farming. The characteristic of Tee-Klee-Fire was from the popular changing activity in Eastern. A Klee ball in the fire was an identity of Tee-Klee-Fire. The rules of Tee-Klee-Fire game are the same of hockey game. The players are divided into two teams using standard football filed. The equipment and materials in this game were a Klee-ball that made of cotton wood and a mallet that made from bamboo. The conversation and inheritance guidelines for Tee-Klee-Fire culture emerge from public cooperation or collaboration among householders, temples and schools in the following aspects:1) To conserve the culture by keeping Tee-Klee-Fire culture in Kut Tum at Nong Kleung community hall. 2) To inherit the culture by constructing Tee-Klee-Fire culture of Kut Tum sub-district in Buddhist lent day of every year 3) To promote the learning of Tee-Klee-Fire culture in schools in Kut Tum sub-district by village scholars teaching of the history of Tee-Klee-Fire culture as well as how to play the game. 4) To confederate Tee-Klee-Fire culture for operating activities and to conserve the Tee-Klee-Fire culture continually.

Keywords: Tee Klee-Fire Culture; Conservation; Inheritance

บทนำ

สังคมมนุษย์คือการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนของมนุษย์มีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ ซึ่งเกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันไม่ว่าจะในด้านใด โดยมักจะมีวัฒนธรรมหรือประเพณีท้องถิ่นของตนเองในแต่ละสังคม วัฒนธรรมบ่งบอกถึงแบบแผนประพฤติปฏิบัติและได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด

ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน แม้วัฒนธรรมท้องถิ่นจะเป็นเรื่องของกลุ่มชนหนึ่ง ๆ แต่ก็อาจได้รับการยอมรับและนิยมปฏิบัติจากคนทั่วไป ไม่เฉพาะกลุ่มก็ได้ วัฒนธรรมท้องถิ่นในแต่ละแห่งย่อมมีทั้งการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ทัศนคติและความเชื่อ หรือลักษณะการประกอบอาชีพ (กาญจนา, 2550) การที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคมนั้นช่วยให้มนุษย์สามารถสร้างและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ สังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ แต่ทว่าสิ่งที่ทำความเข้าใจกับคำว่าสังคมและวัฒนธรรมนั้นเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เพราะคุณเป็นนามธรรมที่ไม่อาจกำหนดให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนได้ สังคมและวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาขึ้นอยู่กับสังกระตุ้นจากภายนอก ทางด้านความเจริญเติบโตด้านวัตถุและเทคโนโลยีที่หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้น (ธนพชร, 2557) การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อให้ระบบโครงสร้างและแบบแผนวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่ดั่งเดิมแปรเปลี่ยนไปด้วย จึงทำให้ประเพณีท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน คลายความเข้มแข็งลง การจะเก็บรักษาและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้ให้ดำรงต่อไปได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยการปลูกฝังทั้งโดยทางตรงคือ การสอนการบอกเล่า และโดยทางอ้อมโดยผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนดำรงอยู่ได้สืบไป (ศิริณี และศุภมาส, 2550)

ชุมชนบ้านหนองเขื่อง ตั้งอยู่ในตำบลกุดชุม อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะการสร้างชุมชนโดยเลือกทำเลที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มริมหนอง บึงห้วย ลักษณะหมู่บ้านนั้นมักจะอยู่รวมกันเป็นกระจุกตามสภาพพื้นที่ หนองน้ำขนาดใหญ่ของชุมชนเป็นศูนย์กลางในการดำรงชีวิตของชาวบ้านแถบบ้านหนองเขื่อง โดยหมู่บ้านหนองเขื่องแบ่งชุมชนออกเป็น 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านคอนอยู่ติดห้วย และชุมชนบ้านโปร้งอยู่ติดหนองเขื่อง เนื่องจากกลุ่มน้ำหนองเขื่องมีทรัพยากรที่เอื้อต่อการยังชีพ มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือบริเวณที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่เหมาะในการทำนาข้าวมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติจึงยังคงสมบูรณ์ ส่วนพื้นที่ดอนมีป่าไม้ที่เสื่อมโทรมเนื่องจากการเอาใช้ประโยชน์ของประชาชนจากหลายพื้นที่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของบ้านหนองเขื่องถูกใช้เป็นที่การทำเกษตรโดยทำนาเป็นหลักพื้นที่ที่ติดริมหนองเขื่องเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยของชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการก่อเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ที่ได้รับการสืบสานสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ผ่านกาลเวลาจนก่อให้เกิดคุณค่าแก่ชุมชนนั้น ๆ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการเล่นศิลปะของบ้านหนองเขื่อง ตำบลกุดชุม อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีอันแปลกตาของชุมชนที่ยังดำรงอยู่ในปัจจุบัน เป็นวัฒนธรรมประเพณีกีฬาพื้นบ้านท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาจากอดีต มีลักษณะการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์บ่งบอกถึงภูมิปัญญาของคนในสมัยอดีต แต่ปัจจุบันคนรุ่นใหม่วัยหนุ่มสาวมิได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร เป็นที่น่าห่วงว่าวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นจะสูญหายไป อีกทั้งยังไม่มีมีการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติ ตลอดจนถึงวิธีการเล่นในอดีตไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาอย่างจริงจัง ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเล่นศิลปะของบ้านหนองเขื่อง ตำบลกุดชุม อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ว่ามีประวัติความเป็นมาเช่นไร มีวิธีการเล่นอย่างไร มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่เพียงใด รวมถึงเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมศิลปะ เพื่อเป็นการรวบรวมประวัติมิให้สูญหายไปตามกาลเวลาและเป็นการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านให้คงอยู่ไปตลอดกาลด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

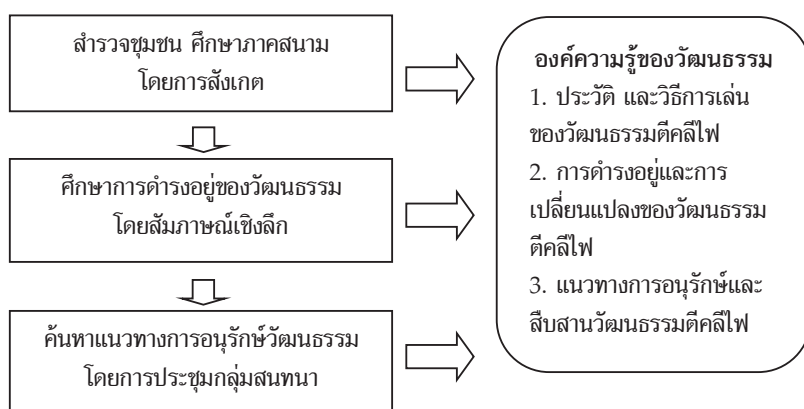
1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมคีลิไฟ โดยการรวบรวมข้อมูลประวัติวัฒนธรรมคีลิไฟตลอดจนหาแนวทางอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวัฒนธรรมคีลิไฟในพื้นที่ตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
3. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชน และผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ จำนวน 40 คน
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาวัฒนธรรมคีลิไฟในพื้นที่ตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2558 - พฤษภาคม พ.ศ. 2559

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมินี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีมานุษยวิทยาวัฒนธรรมและสังคมวิทยา ที่ถือว่าวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไป หรือมีกระบวนการที่ต่อเนื่องของวัฒนธรรม มีลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและรวมกันเป็นหนึ่งเดียว (สมสุข, 2550) ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ทำให้เกิดองค์ความรู้ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาและวิถีการเล่น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมคีลิไฟ และแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีลิไฟดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงมานุษยวิทยา (Anthropology Field Work Research) และการศึกษาสำรวจชุมชน (Community Survey) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการประชุมกลุ่มสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมคีลิไฟ ประกอบการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างรอบด้าน (สิทธิโชค และคณะ, 2554)

1. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูล ดังนี้

1.1 ศึกษาจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาจากเอกสารที่นำเสนอ สืบหาข้อมูลทั่วไปประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมคีลิไฟ ทบพทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่ออินเทอร์เน็ต บทความทางวิชาการ นอกจากนี้ยังมีสื่อจากฐานข้อมูล แหล่งต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาจากเอกสารเชิงพื้นที่ศึกษา

1.2 ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ผู้วิจัยได้จากการลงภาคสนามที่ศึกษา ซึ่งระยะเวลาในการศึกษาข้อมูลรวมระยะเวลา 12 เดือน โดยการศึกษาสำรวจชุมชน วิเคราะห์ชุมชน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของวัฒนธรรมคีลิไฟ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป และข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้านประชาชน ผู้นำชุมชน และการประชุมกลุ่มสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมคีลิไฟ ในตำบลกุดดู่

2. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชน และผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 40 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อการสัมภาษณ์ประวัติความเป็นมา วิธีการเล่น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมคีลิไฟ ในตำบลกุดดู่ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น

2.2 ผู้ร่วมประชุมกลุ่มสนทนา ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ ประกอบด้วย ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน เพื่อค้นหาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ให้คงอยู่สืบไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อเก็บข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนข้อมูลพื้นฐานทั่วไปบริบทของชุมชน ประวัติความเป็นมา การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมคีลิไฟ โดยศึกษา กิจกรรมของประชาชนที่ทำอยู่ในพื้นที่โดยเน้นวัฒนธรรมคีลิไฟที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการถ่ายทอดและการเก็บรักษาวัฒนธรรมภายใต้บริบทต่าง ๆ ของสังคมที่เปลี่ยนไป

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมคีลิไฟ โดยข้อมูลดังกล่าวได้จากผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชน และผู้นำชุมชน

เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมตลิลไฟ เน้นการสัมภาษณ์ในประเด็นประวัติความเป็นมาและวิธีการเล่นของวัฒนธรรมตลิลไฟ การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนแนวทางการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรมตลิลไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

3.3 การประชุมสนทนากลุ่ม (Discussion Groups) โดยใช้การตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรมตลิลไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แล้วให้ผู้ร่วมประชุมสนทนากลุ่มได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อสรุปร่วมกัน ผู้วิจัยทำการจดบันทึกข้อมูล บันทึกเสียงการสนทนา บันทึกวิดีโอและภาพถ่ายประกอบเพื่อนำมาวิเคราะห์รายละเอียดจำแนกประเด็นต่าง ๆ และสรุปเป็นประเด็นการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ออกสำรวจข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม (Field Study) จากการสำรวจชุมชน การจดบันทึกการสัมภาษณ์ บันทึกเสียงการสัมภาษณ์บุคคลและภาพถ่าย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วน โดยใช้การวิเคราะห์สามเส้าเชิงคุณภาพ (Triangulation) แบบสามเส้าด้านข้อมูล และแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลแล้วแยกประเภทข้อมูลตามหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) และวิเคราะห์จำแนกประเด็น โดยเอาข้อมูลมาเรียงลำดับเพื่อให้ได้ประเด็นหลักในการศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องแล้วที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมตลิลไฟมาวิเคราะห์เนื้อหาและความเป็นเอกพันธ์ เพื่ออธิบายประวัติความเป็นมา การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมตลิลไฟ ตลอดจนแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมตลิลไฟ รวมถึงการใช้แนวคิดทฤษฎีการตีความปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมทฤษฎีทางมานุษยวิทยาเพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้วัฒนธรรมตลิลไฟเรียงลำดับประเด็นหลัก ๆ และเลือกประเด็นที่สำคัญมาวิเคราะห์พร้อมกับศึกษาจากเอกสารที่ค้นคว้ามาประกอบการสรุปผล จากนั้นนำผลการศึกษเกี่ยวกับวัฒนธรรมตลิลไฟที่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมากำหนดแนวทางประชุมกลุ่มสนทนาเพื่อร่วมกันหาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมตลิลไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ให้คงอยู่สืบไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมตลิลไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมตลิลไฟในตำบลกุดตุ้ม จากการศึกษาพบว่า

1.1 บริบทของชุมชน สภาพชุมชนบ้านหนองเขื่อง ตั้งอยู่ในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตั้งชื่อหมู่บ้านตามหนองน้ำขนาด 504 ไร่ ที่เป็นแหล่งน้ำสำคัญในการอุปโภคบริโภคของประชาชนในพื้นที่ ในอดีตหมู่บ้านหนองเขื่องแห่งนี้ได้แยกตัวออกมาจากบ้านกุดตุ้ม ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่

ของตำบล ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านหนองเขื่อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองเขื่อง หมู่ 6 และบ้านหนองเขื่อง หมู่ 16 ในอดีตก่อนมีการแยกหมู่บ้านนั้น ทั้ง 2 หมู่บ้านจะรวมกันเรียกว่า บ้านหนองเขื่อง โดยมีลักษณะของการตั้งหมู่บ้านที่น่าสนใจคือ มีการแบ่งชุมชนตามสถานที่ตั้งเรียกว่า คุ่ม โดยบ้านหนองเขื่อง หมู่ 6 นั้นตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของหนองเขื่อง เรียกว่า บ้านคอน ตามลักษณะที่ตั้ง ส่วนบ้านหนองเขื่อง หมู่ 16 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหนองเขื่อง อยู่ติดกับหนองเขื่อง เรียกว่า บ้านโปร่ง ชุมชนบ้านหนองเขื่องเป็นชุมชนที่ผูกพันกับการทำนาเพราะเป็นพื้นที่ลุ่มอยู่ติดแหล่งน้ำ มีทิวและลำคลองหลายสาย ต้นไม้ที่พบส่วนมาก ได้แก่ ไม้ไผ่

1.2 ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมศิลปในตำบลกุดคุ่ม อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ จากการศึกษารวบรวมข้อมูลพบว่า วัฒนธรรมศิลปในตำบลกุดคุ่มนั้นมีการอนุรักษ์ไว้ที่บ้านหนองเขื่อง ซึ่งการศิลปเป็นการละเล่นโบราณที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษกว่า 70 ปี ณ หมู่บ้านหนองเขื่อง ตำบลกุดคุ่ม อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ แรกเริ่มเดิมทีตามประวัติที่ผู้อาวุโสและประชาชนชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเขื่อง ได้ให้ข้อมูลว่า ผู้ริเริ่มการเล่นศิลปครั้งแรกคือ นายหล้า วงษ์นรา ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหนองเขื่องในขณะนั้น ได้เป็นผู้นำมาเริ่มเล่นครั้งแรกเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2468 ซึ่งเป็นปีแรกที่ตั้งหมู่บ้านหนองเขื่องขึ้นมา โดยแยกหมู่บ้านออกมาจากบ้านกุดคุ่ม จึงนำการเล่นศิลปมาเล่นหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวในหน้าหนาว เพื่อเป็นการออกกำลังกาย และสืบสาน ต่อมาในคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านและเป็นที่นิยมในหมู่บ้านละแวกใกล้เคียงซึ่งแต่เดิมเรียกว่า ศิลโหล่น โดยการเล่นมีวิธีที่ง่าย ๆ โดยแข่งขันกันศิลปโกล ใครมีความสามารถ ศิลได้โกลเป็นผู้ชนะ ต่อมาจึงมีการเปลี่ยนจากการศิลปโกลมาเป็นการแข่งขันแบบเป็นทีมการเล่นศิลปไม่มีหลักฐานยืนยันชัดเจนนัก แต่ประมาณการได้ว่าน่าจะเริ่มต้นมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 เรื่องราวเริ่มต้นของประเพณีศิลปโกลเกิดขึ้นเพราะความบังเอิญ โดยสมัยก่อนความสะดวกสบายด้านสาธารณูปโภคยังไม่มีทั้งไฟฟ้าและน้ำประปา หลังจากการทำไร่ทำนาแล้วชาวบ้านจะไปอาบน้ำจึงเกิดการพบปะพูดคุยกันของผู้คนในชุมชนก่อนที่จะไปรอคิวอาบน้ำตามห้วย หนอง คลอง บึงต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ระหว่างช่วงอากาศที่หนาวเย็น นอกจากจะมีการต่อมวยกันแล้วก็มีการเล่นศิลปโหล่น ซึ่งจะช่วยให้ร่างกายอบอุ่นขึ้น และยังมีการเล่นกีฬาที่ขึ้นตามหมู่บ้านและไม่ห่างจากต้นจั่วเพราะเป็นไม้ที่สำคัญต่อวิถีชีวิตคนในชุมชนมาก่อนฝังไฟแก้หนาวไว้ในช่วงพลบค่ำ ซึ่งระหว่างรอจึงพากันหาวิธีเรียกเหงื่อก่อนอาบน้ำเพื่อลดความหนาว จึงเริ่มการแข่งขันศิลปโหล่นในเวลาหัวค่ำกลางคืนขึ้น เพราะส่วนใหญ่มักจะเล่นในฤดูหนาวในทุ่งนาหลังการเก็บเกี่ยวข้าวในทุ่งนาแล้วจึงเป็นการออกกำลังกายก่อนจะลงอาบน้ำในหนองเขื่องตามปกติ วันหนึ่งระหว่างที่มีการเล่นศิลปบังเอิญลูกศิลปเกิดกลิ้งเข้าไปในกองไฟแล้วติดไฟแต่ด้วยความสนุกและไม่อยากหยุดเล่นของชาวบ้านจึงศิลปกันต่อทั้งที่ลูกศิลปยังติดไฟอยู่แต่พอติบไปแล้วเห็นเป็นแสงไฟที่สวยงาม ทำให้มีความตื่นเต้นและเร้าใจยิ่งของชาวบ้านจึงทำให้ถูกนำมาเล่นกันเป็นประจำและมีการเล่นกันขยายต่อไปตามหมู่บ้านอื่น ๆ ได้แก่ บ้านหนองคอนไทย บ้านกุดคุ่ม บ้านหนองคู โดยสันนิษฐานว่า หมู่บ้านที่มีการเล่นศิลปโกลนั้นมีพื้นที่ของหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกันทำให้เดินทางไปมาหาสู่กันเป็นประจำ วิธีการเล่นโดยเอาลูกศิลปเผาไฟให้จนเป็นถ่านไฟลูกสีแดง เมื่อศิลปลูกก็จะกลายเป็นลูกไฟปลิวไปในสนามมองเห็นได้ชัดเจนและสวยงามแต่เมื่อความเจริญก้าวเข้ามา ทุกบ้านมีไฟฟ้าใช้ขณะที่ลูกหลานออกไปทำงานในเมือง ประกอบกับผู้ที่เคยเล่นศิลปโกลต่างมีอายุมากขึ้น มีภาระในการทำมาหากิน จึงทำให้การเล่นศิลปโกลนี้จึงดูเหมือนจะค่อย ๆ สูญหายไปจนไม่พบเห็นเลยเป็นเวลากว่า 20 ปี

1.3 คุณค่า/สาระของวัฒนธรรมตีสไลไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีการเล่นตีสไลไฟเริ่มมาจากวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยได้รับแนวคิดมาจากการตีสไลของพระสังข์กับพระอินทร์ในวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง ซึ่งแม้ว่าการตีสไลในแถบภาคอีสานจะเป็นกีฬาท้องถิ่นที่ได้รับความนิยม แต่การตีสไลไฟของตำบลกุดตุ้มนั้นมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากการตีสไลท้องถิ่นทั่วไป เพราะมีการประยุกต์โดยนำลูกกลีมาจุดไฟแล้วนำมาตีในเวลากลางคืน ในหน้าหนาวจะหนาวมากจึงมีการก่อกองไฟเพื่อก่อให้ความอบอุ่นกับร่างกายเมื่อเวลาใกล้ค่ำพวกผู้ชายจะออกมาที่สนามหน้าลานบ้านแล้วมาร่วมเล่นตีสไลไฟกับพวกผู้หญิง ๆ จะเป็นผู้เผาลูกกลีไฟทำให้หายหนาวได้ เป็นวิธีการแก้ความหนาวในฤดูหนาวที่มีความหนาวเหน็บช่วยให้ร่างกายอบอุ่นและแก้ไขปัญหาคาชาดเครื่องนุ่งห่มในสมัยก่อนซึ่งจะเล่นกันในฤดูหนาวช่วงพระอาทิตย์ลับฟ้าและเพื่อให้เกิดความสวยงามถือเป็นการวัดใจของผู้ชายอย่างแท้จริงเพราะเป็นความสมัครใจในการเล่นและยังเป็นการสร้างความสามัคคีให้แก่คนในหมู่บ้านอย่างชาญฉลาด ในปัจจุบันนั้นการตีสไลไฟของตำบลกุดตุ้มมีการนำกลีมาเล่นกันในงานประเพณีออกพรรษาเพื่อใช้เชื่อมความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านและคนในตำบล เพื่อสืบสานต่อเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รักและอนุรักษ์กีฬาตีสไลไฟซึ่งในแต่ละปีจะถือเป็นงานประเพณีของตำบลกุดตุ้มที่จัดเป็นประจำทุกปีที่บ้านหนองเขื่องในช่วงออกพรรษา ประชาชนให้ความสำคัญเพราะถือเป็นงานประเพณีที่สนุกสนานเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้พบปะกัน

2. การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมตีสไลไฟในตำบลกุดตุ้ม

วัฒนธรรมตีสไลไฟในตำบลกุดตุ้มเป็นวัฒนธรรมที่เกือบจะสูญหายไป แต่ด้วยการร่วมมือกันของประชาชนในตำบลกุดตุ้มจึงมีการนำการเล่นตีสไลไฟกลับมาเล่นในงานประเพณีออกพรรษาของทุกปี

2.1 วิธีการเล่นวัฒนธรรมตีสไลไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในอดีตการตีสไลไฟส่วนใหญ่จะเล่นในฤดูหนาว และเล่นกันในทุ่งนา เป็นการออกกำลังกายก่อนจะลงอาบน้ำ โดยทั่วไปมักจะเล่นในเวลากลางคืน โดยเอาลูกเผาไฟให้ลูกแดง เมื่อตีสไลลูกก็จะกลายเป็นลูกไฟปลิวไปในสนามมองเห็นได้ชัดเจนและสวยงาม แต่ในปัจจุบันการตีสไลไฟในตำบลกุดตุ้ม มีลักษณะเป็นกีฬาโดยมีการประยุกต์ใช้อุปกรณ์ในการเล่นฟุตบอลมาเป็นแบบอย่าง ใช้ประตู และสนามเช่นเดียวกับกีฬาฟุตบอล ส่วนอุปกรณ์เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น คือ ลูกกลีไฟทำมาจากไม้หนุ่ย และไม้ตีสไลไฟทำมาจากไม้ไผ่ เป็นต้น โดยมีผู้เล่นแบ่งเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายละ 9 - 11 คน มีลักษณะการเล่นที่สนุกตื่นเต้นเร้าใจ ดังรูปที่ 2

(ก) การเล่นตีสไลไฟประกอบแสงสีในปัจจุบัน
รูปที่ 2 การเล่นตีสไลไฟ

(ข) การเล่นตีสไลไฟในอดีต

(ก) อุปกรณ์การเล่นคีฬาไฟ

(ข) การทำอุปกรณ์ลูกคีฬาไฟ

รูปที่ 3 อุปกรณ์การเล่นคีฬาไฟ

2.2 อุปกรณ์การเล่น อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นคีฬาไฟในตำบลกุดดุม ในอดีตและปัจจุบัน อุปกรณ์การเล่นไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งส่วนใหญ่อุปกรณ์การเล่นได้มาจากวัสดุธรรมชาติในพื้นที่บริเวณชุมชนบ้านหนองเขื่อง เป็นการประยุกต์วัสดุอุปกรณ์ในการเล่นคีฬาไฟตามภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างเรียบง่าย ดังรูปที่ 3 ได้แก่

1. ไม้สำหรับคีฬาไฟ ทำจากตอไม้ไผ่ขนาดความยาวประมาณ 1 เมตร ส่วนปลายของไม้ไผ่จะงอนขึ้นเล็กน้อย คล้ายกับไม้ซอกก็ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตเนื่องจากเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในชุมชน

2. ลูกคีฬาไฟ นิยมทำจากต้นจั่วหรือไม้หนุ่นเพราะมีน้ำหนักเบาสามารถตีให้ไปไกล ๆ ได้โดยกลิ้งไถกลม ๆ ขนาดเท่าลูกส้มโอ วัสดุที่ใช้ทำลูกคีฬาไฟนั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตแต่ปัจจุบันต้นจั่วเริ่มหายากเพราะมีการตัดต้นจั่วเพื่อไปปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นก็ตาม

3. สนามคีฬาไฟ ในปัจจุบันนำแบบมาจากสนามฟุตบอล ขนาดกว้าง 20 เมตร ยาว 40 เมตร ด้านหลังปักเสาประตู่ไว้ตรงกลางขนาด 1 เมตร เปลี่ยนแปลงจากในอดีตที่มีการเล่นในทุ่งนา ที่มีขนาดตามความเหมาะสมของผู้เล่นและใช้เพียงไม้ไผ่ปักเป็นเสาสองข้าง แต่ในปัจจุบันได้กำหนดเขตสนามชัดเจนและนำประตู่ฟุตบอลมาใช้ในการเล่นคีฬาไฟ

4. ผู้เล่น แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย ๆ ละ 9 - 11 คน โดยมีผู้เล่นเฝ้ารักษาประตูฝ่ายละ 1 คน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตที่การเล่นตามจำนวนที่เท่า ๆ กันของผู้เล่นทั้งสองฝ่าย หรือมีผู้เล่นต่างกันบ้างตามข้อตกลงของทั้งสองฝ่าย

5. กติกามีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตค่อนข้างมาก ในปัจจุบันมักจะเล่นในเวลาว่างคั่นแบ่งการเล่นเป็น 2 ช่วงเวลา คล้ายกับกีฬาฟุตบอล ครั้งเวลาละ 15 - 20 นาที โดยเอาลูกคีฬาไฟให้ลูกแดงแล้วนำเอามาตีเพื่อใช้ในการเล่นคีฬาไฟ โดยผู้เล่นทั้งสองฝ่ายจะนำเอาลูกคีฬาไฟมาตั้งกลางสนาม โดยมีผู้แทนคีฬา เป็นผู้ริเริ่มเล่นเหมือนฟุตบอลฝ่ายใดสามารถตีลูกคีฬาไฟเข้าประตูฝ่ายตรงข้ามได้มากกว่าจะเป็นผู้ชนะ โดยส่วนใหญ่มักจะเล่นในฤดูหนาว และจะเล่นกันในทุ่งนา โดยในอดีตนั้นไม่มีกติกาการเล่นเป็นเพียงข้อตกลงกันของ 2 ฝ่าย ฝ่ายไหนตีเข้าประตูมากกว่าถือเป็นฝ่ายชนะ

3. แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีลีไฟในตำบลกุดตุ้ม

วัฒนธรรมคีลีไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2546 มีกลุ่มคณาจารย์ ผู้ใหญ่บ้าน และวัด ในสมัยอดีต นายอุ่น บุญชู ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเขื่องหมู่ 16 ได้ให้ความสนใจภูมิปัญญาดั้งเดิมนี้ และพยายามรื้อฟื้นให้คืนกลับมาอีกครั้งในการจัดงานออกพรรษาเพื่อหาทุนมาก่อสร้างศาลาการเปรียญวัดแจ้งสว่าง จึงไปมีแนวคิดในการนำคีลีไฟที่เกือบจะสูญหายไปตามกาลเวลา มาปรับใช้เล่นในงานออกพรรษาที่จัดขึ้นเป็นปีแรก ของการแยกบ้านหนองเขื่องออกเป็น บ้านหนองเขื่องหมู่ 6 และหมู่ 16 โดยปรับให้การเล่นมีความสนุกสนานเป็นมาตรฐานยิ่งขึ้นโดยยึดกีฬาฟุตบอลซึ่งเป็นกีฬาสากลมาเป็นแบบในการเล่น ทำให้การละเล่นคีลีไฟมีการพัฒนาต่อมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันซึ่งมีการแข่งขันจะมีขึ้นในช่วงค่ำหลังออกพรรษาของทุกปี

รูปที่ 4 ตัวแทนชุมชนร่วมประชุมกลุ่มสนทนา

แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีคีลีไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิในปัจจุบันพบว่า แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีลีไฟในตำบลกุดตุ้มให้คงอยู่สืบไปประกอบด้วย การอนุรักษ์วัฒนธรรมคีลีไฟ การสืบสานวัฒนธรรมคีลีไฟ ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมคีลีไฟ และการรวมกลุ่มวัฒนธรรมคีลีไฟ โดยมีชุมชนเป็นแกนกลาง ประสานความร่วมมือ บ้าน วัด โรงเรียน มีรายละเอียดดังนี้

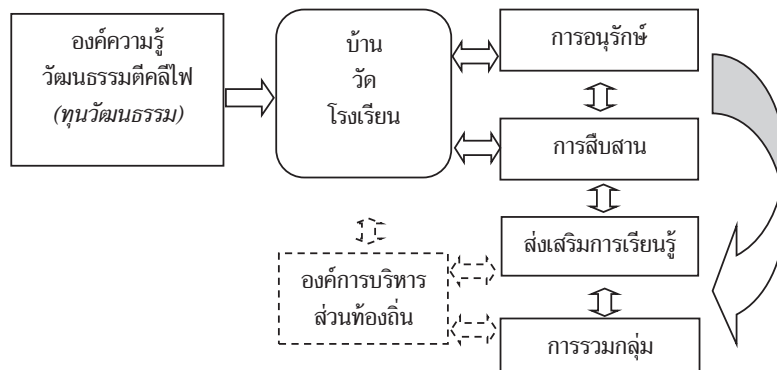
3.1 การอนุรักษ์วัฒนธรรมคีลีไฟในตำบลกุดตุ้ม มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมคีลีไฟไว้ที่ศาลาประชาคมของบ้านหนองเขื่อง หมู่ 16 ซึ่งตั้งอยู่ติดกับวัดแจ้งสว่างใกล้หนองเขื่องที่เป็นสถานที่จัดงานประเพณีออกพรรษา และมีการอนุรักษ์ไว้ที่บ้าน นายอุ่น บุญชู ซึ่งเป็นผู้นำของชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมคีลีไฟเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยชุมชน

3.2 การสืบสานวัฒนธรรมคีลีไฟในตำบลกุดตุ้ม โดยมีการจัดงานประเพณีประจำปีและมีการแข่งขันจะมีขึ้นในช่วงค่ำหลังออกพรรษา ประกอบด้วย ผู้เล่น 2 ฝ่าย จากบ้านดอน และบ้านโปร่ง ชาวบ้านจะใช้ไม้จากต้นนุ่นแห้งมาตัดเป็นท่อนแล้วเผาไฟจนกลายเป็นถ่านให้ผู้เล่นใช้ไม้ซึ่งทำจากไม้ไผ่ท้าวขวานลักษณะคล้ายไม้กอล์ฟตีเข้าประตูของฝ่ายตรงข้าม ทีมใดที่สามารถตีลูกคีลีไฟเข้ามากกว่าจะเป็นฝ่ายชนะ ซึ่งชาวบ้านหนองเขื่องจะเล่นกันมานานเป็นกีฬาพื้นบ้านที่จัดให้มีการแข่งขันเป็นประจำในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี ณ วัดแจ้งสว่าง บ้านหนองเขื่อง ตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้นำชุมชน ประชาชนในตำบลกุดตุ้ม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีการวางแผนร่วมกันในการจัดงานประเพณีคีลีไฟ

เป็นประจำในทุก ๆ ปี เพื่อใช้เชื่อมความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านและได้สืบสานวัฒนธรรมต่อเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รักและอนุรักษ์วัฒนธรรมคีลิไฟซึ่งจะเล่นกันในฤดูหนาวช่วงพระอาทิตย์ลับฟ้าและเพื่อให้เกิดความสวยงาม และช่วยให้ร่างกายอบอุ่นถือเป็นการวัดใจของผู้ชายอย่างแท้จริงเพราะเป็นความสมัครใจในการเล่นเป็นการละเล่นที่แปลกและท้าทาย หากดูได้ยากมาก

3.3 ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ โดยมีโรงเรียนกุดดู่วิทยา และโรงเรียนบ้านหนองเขื่อง ได้มีการเชิญปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้และเชี่ยวชาญในวัฒนธรรมคีลิไฟเข้าไปถ่ายทอดความรู้ด้านการเล่นคีลิไฟให้กับนักเรียนในโรงเรียนเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมคีลิไฟให้กับลูกหลานของชุมชนรวมทั้งมีการจัดทำหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมคีลิไฟ เรียนรู้กติกาการเล่นและฝึกเล่นคีลิไฟเพื่อนำมาแสดงการคีลิไฟในงานประเพณีประจำปีจนก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมคีลิไฟ

3.4 การรวมกลุ่มวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ โดยผู้นำชุมชนและผู้เล่นคีลิไฟได้มีการรวมกลุ่มประชุมกันอย่างต่อเนื่อง และได้ร่วมกันวางรูปแบบการดำเนินการในรูปของคณะกรรมการชมรมคีลิไฟหนองเขื่อง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมคีลิไฟ แต่ยังไม่ได้มีการจดทะเบียนเป็นทางการ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐเพื่อให้สนับสนุนในด้านต่าง ๆ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลกุดดู่ และหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดชัยภูมิเพื่อร่วมกันประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมคีลิไฟให้เป็นที่รู้จัก

รูปที่ 5 แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ วัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ที่มีการอนุรักษ์ไว้ที่บ้านหนองเขื่อง การคีลิไฟเป็นการละเล่นโบราณที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษกว่า 70 ปี ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่มีการนิยมคีลิไฟในพื้นที่ภาคอีสาน บังเอิญลูกคลีเกิดกลิ้งเข้าไปในกองไฟแล้วติดไฟแต่พอตีไปแล้วเห็นเป็นแสงไฟที่สวยงาม ทำให้

มีความตื่นเต้นและเข้าใจส่วนใหญ่มักจะเล่นในฤดูหนาว และจะเล่นกันในช่วงนา เป็นการออกกำลังกายก่อนจะลงอาบน้ำ โดยทั่วไปมักจะเล่นในเวลากลางคืน โดยเอาลูกเผาไฟให้ลูกแดง เมื่อตีลูกคลีก็จะกลายเป็นลูกไฟปลิวไปในสนามมองเห็นได้ชัดเจนและสวยงามเป็นกีฬาท้องถิ่นในการออกกำลังกายของคนหนุ่มสาววัฒนธรรมตีคลีไฟในตำบลกุดตุ้มนับเป็นวัฒนธรรมที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่มีแหล่งน้ำเป็นศูนย์รวมของกิจกรรม และมีลานวัดเป็นที่จัดงานประเพณีของชุมชน บ่งบอกเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีความงดงาม

2. การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมตีคลีไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิวิธีการเล่นตีคลีไฟในปัจจุบันมีลักษณะเป็นกีฬาโดยมีการประยุกต์ใช้อุปกรณ์ในการเล่นฟุตบอลมาเป็นแบบอย่าง มีประตู และสนามฟุตบอลมาตรฐาน ที่ใช้เช่นเดียวกับกีฬาฟุตบอล ส่วนอุปกรณ์เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น คือ ลูกคลีไฟทำมาจากไม้หนุ่ย และไม้ตีคลีไฟทำมาจากไม้ไผ่ เป็นต้น โดยมีผู้เล่นแบ่งเป็น 2 ฝ่าย มีลักษณะการเล่นที่สนุกตื่นเต้นเร้าใจโดยทั่วไปมักจะเล่นในเวลากลางคืน โดยเอาลูกคลีเผาไฟให้ลูกแดงเพื่อใช้ในการเล่นตีคลีไฟ โดยผู้เล่นทั้งสองฝ่ายจะนำเอาลูกคลีไฟมาค้ำกลางสนาม โดยมีผู้แทนตีคลีเป็นผู้ริเริ่มเล่นเหมือนฟุตบอลฝ่ายใดสามารถตีลูกคลีไฟเข้าประตูฝ่ายตรงข้ามได้มากกว่าจะเป็นผู้ชนะ โดยส่วนใหญ่มักจะเล่นในฤดูหนาว มักจะเล่นกันในช่วงนาการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมตีคลีไฟในตำบลกุดตุ้ม เนื่องจากความพยายามของผู้นำชุมชนที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นับเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนบ้านหนองเขื่อนในตำบลกุดตุ้มไว้ แต่เนื่องด้วยสภาพสังคมชุมชนชนบทสมัยใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปจนได้รับข้อมูลข่าวสารมากขึ้นจึงทำให้วัฒนธรรมตีคลีไฟมีการเลียนแบบและปรับตัวให้มีความเป็นสากล สนุกสนาน และน่าตื่นเต้นเร้าใจเพื่อดึงดูดใจให้เยาวชนคนรุ่นใหม่และประชาชนทั่วไปได้หันมาให้ความสนใจ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมตีคลีไฟจึงเป็นการพัฒนาของวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาริรัตน์ พุฒิรุ่งโรจน์ (อาริรัตน์, 2557) ที่พบว่า ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาไทยถูกลดบทบาทลงจนกลายเป็นภูมิปัญญาที่ขาดผู้สืบทอดขาดการได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคลเป็นผลให้การดำเนินงานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยจึงควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถานศึกษา จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชนปรับเปลี่ยนและพัฒนาวัฒนธรรมให้มีความทันสมัย เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ร่วมกันของชุมชน

3. แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมตีคลีไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิมีแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมตีคลีไฟในตำบลกุดตุ้มที่สำคัญประกอบด้วย การอนุรักษ์วัฒนธรรม การสืบสานวัฒนธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรม และการรวมกลุ่มวัฒนธรรม มีชุมชนเป็นแกนกลาง ประสานความร่วมมือ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาต่อยอดวัฒนธรรมตีคลีไฟในตำบลกุดตุ้ม มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การอนุรักษ์วัฒนธรรมตีคลีไฟในตำบลกุดตุ้ม มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมตีคลีไฟไว้ที่ศาลาประชาคมของบ้านหนองเขื่อน หมู่ 16 ซึ่งตั้งอยู่ติดกับวัดแจ้งสว่างใกล้หนองเขื่อนที่เป็นสถานที่จัดงานประเพณีออกพรรษาและมีการอนุรักษ์ไว้ที่บ้าน นายอุ้น บุญชู ซึ่งเป็นผู้อาวุโสของชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมตีคลีไฟเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยชุมชน

3.2 การสืบสานวัฒนธรรมศิลป โดยมีการจัดงานประเพณีประจำปีและมีการแข่งขันจะมีขึ้นในช่วงค่ำหลังออกพรรษา ประกอบด้วยผู้เล่น 2 ฝ่าย จากบ้านดอนและบ้านโปร่ง ชาวบ้านจะใช้ไม้จากต้นนุ่นแห้งมาตัดเป็นท่อนแล้วเผาไฟจนกลายเป็นถ่านจัดให้มีการแข่งขันเป็นประจำในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี ณ วัดแจ้งสว่าง บ้านหนองเขื่อง ตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้นำชุมชนประชาชนในตำบลกุดดู่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีการวางแผนร่วมกันในการจัดงานประเพณีศิลปเป็นประจำในทุก ๆ ปี เพื่อใช้เชื่อมความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านและได้สืบสานวัฒนธรรมต่อเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รักและอนุรักษ์วัฒนธรรมศิลป ซึ่งการจัดงานประเพณีเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นอันมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง และช่วยส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพจน์ โพธิ์เจริญ สุพรรณิ เทลือบุญชู และปัทมาวดี ชาญสุวรรณ (ณัฐพจน์ และคณะ, 2559) ได้ศึกษา การอนุรักษ์และการสืบทอดดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงพบว่าการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยผ่านการสอนและการบอกต่อกันในเครือญาติ มีการแสดงในกิจกรรม การเล่นดนตรีในงานต่าง ๆ และการแสดงโชว์ให้นักท่องเที่ยวได้ชม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพชร นุตสาระ (ธนพชร, 2557) ที่ได้ศึกษาพบว่า โรงเรียนควรให้เครื่องดนตรีของชาวกะเหรี่ยงถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรดนตรีท้องถิ่น หน่วยงานรัฐควรจัดกิจกรรมส่งเสริมเพื่อให้เครื่องดนตรีของชาวกะเหรี่ยงมีเวทีสำหรับการแสดง รวมทั้งวัดเมื่อมีงานประเพณีควรให้มีเครื่องดนตรีของชาวกะเหรี่ยงมีบทบาทหน้าที่ในงานประเพณีนั้น ๆ เพื่อให้ชาวกะเหรี่ยงปกากะญอเห็นคุณค่าในตัวตน

3.3 ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมศิลป โดยโรงเรียนกุดดู่วิทยา และโรงเรียนบ้านหนองเขื่อง ได้มีการเชิญปราชญ์ชาวบ้านเข้าไปถ่ายทอดความรู้ด้านการเล่นศิลปให้กับนักเรียนในโรงเรียน เพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรม ศิลปให้กับเด็กและเยาวชนของชุมชน รวมทั้งมีการจัดทำหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นตำบลกุดดู่ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมา กติกาการเล่น และฝึกเล่นศิลป เพื่อนำศิลปมาร่วมแสดงในงานประเพณีออกพรรษาเป็นประจำทุกปีก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมศิลปในตำบลกุดดู่ เนื่องจากการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจำเป็นต้องให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ของชุมชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในระบบและนอกระบบโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, 2551) ที่ได้ศึกษา การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าในหลายรูปแบบโดยมีสำคัญคือ ควรพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ในด้านประวัติความเป็นมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณิศา บุญจิตร และสุชาติ มีสมบัติ (ญาณิศา และสุชาติ, 2554) ที่ได้ศึกษา แนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีพบว่า ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบและร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษาสร้างหลักสูตรการเรียนรู้เกี่ยวกับงานประเพณี

3.4 การรวมกลุ่มวัฒนธรรมศิลป ได้มีการรวมกลุ่มของผู้นำชุมชนและผู้เล่นศิลปเพื่อประชุมกันอย่างต่อเนื่อง และได้ร่วมกันวางรูปแบบการดำเนินการในรูปของคณะกรรมการชมรมศิลปหนองเขื่อง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมศิลป แต่ยังไม่ได้มีการจดทะเบียนเป็นทางการ โดยประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลกุดดู่

และหน่วยงานในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อร่วมกันประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมคีฬไฟให้เป็นที่รู้จัก เพราะในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นต้องมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน และประชาชนมีส่วนร่วมในการเก็บรักษาวัฒนธรรมอันดีงามไว้ หากชุมชนมีการสร้างความร่วมมือภายในให้เข้มแข็งเพื่อเป็นกลุ่มในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นแหล่งที่ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถให้การสนับสนุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณิศา บุญจิตรี และสุชาติ มีสมบัติ (ญาณิศา และสุชาติ, 2554) ที่ได้ศึกษา แนวทางอนุรักษ์และสืบสานประเพณีพบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกระทรวงวัฒนธรรม โรงเรียน และประชาชน และสอดคล้องกับวิจัยของ ธนพชร นุตสาระ (ธนพชร, 2557) ที่ได้ศึกษาพบว่า การปรับประยุกต์วัฒนธรรมดนตรีของชาวกะเหรี่ยงเข้าสู่การท่องเที่ยวเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดขายทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงชุมชนควรมีความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการ หน่วยงานรัฐ และโรงเรียน ทั้งสามที่จะต้องให้ความร่วมมือเพื่อให้เครื่องดนตรีเดhnากูของชาวกะเหรี่ยงมีเวทีสำหรับการแสดง ในฐานะเครื่องดนตรีชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงที่มีศักยภาพเหมือนเครื่องดนตรีอื่น ๆ รวมทั้งเพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของเครื่องดนตรีประจำชาติพันธุ์ของตนเอง

สรุป

สรุปผล โดยสรุปวัฒนธรรมคีฬไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน แม้บางช่วงเวลาจะสูญหายไปบ้าง แต่ด้วยความมุ่งมั่นของชุมชนจึงได้มีการสืบสานวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน วัฒนธรรมประเพณีคีฬไฟในตำบลกุดตุ้ม ส่วนใหญ่มักจะเล่นในฤดูหนาว เล่นกันในทุ่งนาในเวลากลางคืน เป็นการออกกำลังกายก่อนจะลงอาบน้ำ โดยเอาลูกเผาไฟให้ลูกแดง เมื่อตีลูกคลีก็จะกลายเป็นลูกไฟปลิวไปในสนามมองเห็นได้ชัดเจนและสวยงามการเล่นคีฬไฟในตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นกีฬาโดยมีการประยุกต์ใช้อุปกรณ์ในการเล่นฟุตบอลมาเป็นแบบอย่าง มีประตูและสนามฟุตบอล ที่ใช้เช่นเดียวกับกีฬาฟุตบอล ส่วนอุปกรณ์เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบันเพื่อดึงดูดให้คนยุคปัจจุบันหันมาให้ความสนใจ มีการปลูกฝังผ่านการเรียนรู้ในงานประเพณีท้องถิ่นและการเรียนรู้ในโรงเรียน การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีฬไฟให้คงอยู่ ประกอบด้วย การอนุรักษ์วัฒนธรรมคีฬไฟ การสืบสานวัฒนธรรมคีฬไฟ ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมคีฬไฟ และการรวมกลุ่มวัฒนธรรมคีฬไฟ โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อขับเคลื่อนและประสานงานภาคีความร่วมมือท้องถิ่น บ้าน วัด โรงเรียน และจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม หน่วยงานของรัฐควรให้การสนับสนุนชุมชนเพื่อส่งเสริมการจัดเก็บวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นให้อยู่ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ อาทิ แผ่นพับ หนังสือ เป็นต้น เพื่อเก็บรักษาวัฒนธรรมคีฬไฟให้คงอยู่และจัดแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ประชาชนผู้ที่สนใจได้เยี่ยมชม

2. ด้านการสืบสานวัฒนธรรม ชุมชนควรสร้างความร่วมมือในการจัดงานประเพณีอย่างต่อเนื่อง โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานของรัฐเป็นผู้สนับสนุนและประสานความร่วมมือกับชุมชน เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

3. ด้านส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรม ควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาและสื่อการศึกษา เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมคีลิไฟและวิถีชีวิตของชุมชนให้แก่นักเรียน เยาวชนและนักท่องเที่ยว ให้เรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น

4. ด้านการรวมกลุ่มวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลควรเป็นฝ่ายสนับสนุนให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรวมกลุ่มวัฒนธรรมโดยเน้นการบริหารจัดการวัฒนธรรมโดยมีกระบวนการเพื่อก่อประโยชน์ในชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้เยาวชนและนักเรียนได้เรียนรู้

2. ควรมีการศึกษาบทบาทของวัฒนธรรมคีลิไฟในฐานะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอันมีเอกลักษณ์ที่สามารถสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมคีลิไฟในตำบลกุดดู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทั้ง ผู้อาวุโส ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตลอดจนประชาชนในตำบลกุดดู่ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมคีลิไฟ และร่วมเสนอความคิดเห็นในประเด็นการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น และขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ที่อำนวยความสะดวก และส่งเสริมในการทำวิจัยเพื่อรับใช้สังคม เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีคุณค่าเป็นที่รู้จักของผู้ที่สนใจ

References

- กาญจนา แก้วเทพ. (2550). การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม. การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- ญาณิศา บุญจิตร์ และสุชาติ มีสมบัติ. (2554). การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่พระแข่งเรือยาวขึ้นโขงของอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพรเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
- ณัฐพจน์ โพธิ์เจริญ, สุพรรณิ เทลือบุญชู และปัทมาวดี ชาญสุวรรณ. (2559). การสืบทอดและอนุรักษ์ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ตำบลคอนคา อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ปีที่ 7, ฉบับที่ 1, หน้า 9-23

- ธนพชร นุตสาระ. (2557). แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมคนตรีของชาวกะเหรี่ยงตำบลบ้านจันทร์ อำเภอถ้ำกลาฮาด จังหวัดเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ศิริภาณี จุฑาปะมา และศุภมาส ศรีวงศ์ทุก. (2550). ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่มีต่อประเพณีท้องถิ่นในเขตอีสานใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- ลัทธินิช วิบูลย์, สุเทพ บุญซ้อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช. (2554). การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือจังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. ปีที่ 5, ฉบับที่ 1, หน้า 143-154
- สมสุข หินวิมาน. (2550). การบริหารจัดการวัฒนธรรมเชิงรุกและการมีส่วนร่วมการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม. (2551). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาชาวกะเลิง ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- อารีรัตน์ พุฒิรุ่งโรจน์. (2557). แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ปีที่ 25, ฉบับที่ 2, หน้า 37-46